

DADO NOSI U SEBI NEKU NERAŠČIŠĆENU MORBIDNOST KOJU KULTIVIRA ZBOG TOGA ŠTO NEMA DOVOLJNO SNAGE ILI ZRELOSTI DA SE SUKOBNI SA ŽIVOTOM, IAKO MU TA MORBIDNOST SLUŽI KAO „HRANA“ ZA ŽIVOT.

stva, onoga što on zove „flektice“, produkta naše akademije.

Zbog čega se zapravo odselio? Svakako je razlog i želja za ličnom slavom. Ali Balkan mu se strašno zamerio. Ne znam tačno zašto, ali citiram nešto što mi je nekad davno i s besom rekao: „Ovde mi niko ništa ne može. Kod njega bi bilo besna, mora tražiti motive stare zapadnjačke gatke o strašnoj komunističkoj državi i umetničkoj slobodi. Mislim da su se Dadu zamerili balkanski ljudski odnosi. Ali zašto se Dadu s fascinacijom neprestano vraća na Balkan? Kao da je to osetaj u kome se mešaju ljubav i mržnja, odnose ljubavi i privlačnosti. Možda je otišao upravo zbog toga što ga Balkan boli. Rekao mi je: „Ovde u Francuskoj mi je svejedno šta čine ljudi oko mene“. Dadu su nudili francusko državljanstvo, odbio ga je.

Možda su okviri u kojima tražim odgovor na svoje pitanje preuski. Na primer slika „Lutka“. Zaista, kao da ne dolazi sa Balkana nego iz nekog davnog ljudskog sećanja. Kao da je Dadova ličnost nešto što se u srodnim oblicima javlja tu i tamo, u različitim krajevima i u raznim dobima. Slikar je čovek koji se jednako laganosteta ide i slobodno i različitim krajevima ljudske podsvesti, bilo u prostoru. Mogao bih da pišem još i još na tu temu, koja tako uzemirava, ali to područje je nepoznato, neistraženo i možda nepojmljivo do kraja. Zadoljivimo se situacijom nečeg nepoznatog.

Dado uvek, za razliku od de Chirica čije su slike uvek ide i slobodno i različitim krajevima ljudske podsvesti, bilo u prostoru. Mogao bih da pišem još i još na tu temu, koja tako uzemirava, ali to područje je nepoznato, neistraženo i možda nepojmljivo do kraja. Zadoljivimo se situacijom nečeg nepoznatog.

Dado uvek, za razliku od de Chirica čije su slike uvek ide i slobodno i različitim krajevima ljudske podsvesti, bilo u prostoru. Mogao bih da pišem još i još na tu temu, koja tako uzemirava, ali to područje je nepoznato, neistraženo i možda nepojmljivo do kraja. Zadoljivimo se situacijom nečeg nepoznatog.

Dado uvek, za razliku od de Chirica čije su slike uvek ide i slobodno i različitim krajevima ljudske podsvesti, bilo u prostoru. Mogao bih da pišem još i još na tu temu, koja tako uzemirava, ali to područje je nepoznato, neistraženo i možda nepojmljivo do kraja. Zadoljivimo se situacijom nečeg nepoznatog.

Dado uvek, za razliku od de Chirica čije su slike uvek ide i slobodno i različitim krajevima ljudske podsvesti, bilo u prostoru. Mogao bih da pišem još i još na tu temu, koja tako uzemirava, ali to područje je nepoznato, neistraženo i možda nepojmljivo do kraja. Zadoljivimo se situacijom nečeg nepoznatog.

Dado uvek, za razliku od de Chirica čije su slike uvek ide i slobodno i različitim krajevima ljudske podsvesti, bilo u prostoru. Mogao bih da pišem još i još na tu temu, koja tako uzemirava, ali to područje je nepoznato, neistraženo i možda nepojmljivo do kraja. Zadoljivimo se situacijom nečeg nepoznatog.

Dado uvek, za razliku od de Chirica čije su slike uvek ide i slobodno i različitim krajevima ljudske podsvesti, bilo u prostoru. Mogao bih da pišem još i još na tu temu, koja tako uzemirava, ali to područje je nepoznato, neistraženo i možda nepojmljivo do kraja. Zadoljivimo se situacijom nečeg nepoznatog.

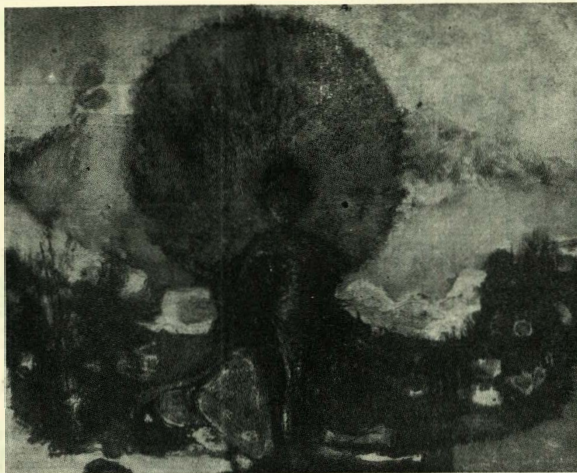
Dado uvek, za razliku od de Chirica čije su slike uvek ide i slobodno i različitim krajevima ljudske podsvesti, bilo u prostoru. Mogao bih da pišem još i još na tu temu, koja tako uzemirava, ali to područje je nepoznato, neistraženo i možda nepojmljivo do kraja. Zadoljivimo se situacijom nečeg nepoznatog.

Dado uvek, za razliku od de Chirica čije su slike uvek ide i slobodno i različitim krajevima ljudske podsvesti, bilo u prostoru. Mogao bih da pišem još i još na tu temu, koja tako uzemirava, ali to područje je nepoznato, neistraženo i možda nepojmljivo do kraja. Zadoljivimo se situacijom nečeg nepoznatog.

Dado uvek, za razliku od de Chirica čije su slike uvek ide i slobodno i različitim krajevima ljudske podsvesti, bilo u prostoru. Mogao bih da pišem još i još na tu temu, koja tako uzemirava, ali to područje je nepoznato, neistraženo i možda nepojmljivo do kraja. Zadoljivimo se situacijom nečeg nepoznatog.

Dado uvek, za razliku od de Chirica čije su slike uvek ide i slobodno i različitim krajevima ljudske podsvesti, bilo u prostoru. Mogao bih da pišem još i još na tu temu, koja tako uzemirava, ali to područje je nepoznato, neistraženo i možda nepojmljivo do kraja. Zadoljivimo se situacijom nečeg nepoznatog.

Dado uvek, za razliku od de Chirica čije su slike uvek ide i slobodno i različitim krajevima ljudske podsvesti, bilo u prostoru. Mogao bih da pišem još i još na tu temu, koja tako uzemirava, ali to područje je nepoznato, neistraženo i možda nepojmljivo do kraja. Zadoljivimo se situacijom nečeg nepoznatog.

„écarnissage“ — klanfici. Kad je zaustavio automobil skoro da sam pao u nesvest od smrada. Ništa nisam video, a onda se crna ploha pretvorila u crvenu; podigao se uz hiljadu mušica i video sam zaklanu kravu. (Nije li Schiller bio onaj kojemu je vonj trulih jakuba budio inspiraciju i zato ih uvek imao u blizini?)

Dado nosi u sebi neku neraščišćenu morbidnost i mislim da je kultivira zbog toga što nema dovoljno snage ili pak zrelosti da se frontalno sukobi sa životom. Mogao bih da kažem da mu ta morbidnost služi kao „hrana“ za život.

U poređenju sa onim kako je živeo u Beogradu, sada živi kao princ. Zastao sam u njegovoj spavaćoj sobi, narmišteno delično seljačkim, delično stilskim pokušajima, koja je kao sobe iz neke revije za unutrašnju opremu, i setio sam se njegove mansarde. Setio sam se kako sam mu jedne zime doneo rešo, koji je upotrebljavao za to da ogreje noge. Poređao sam njegovo potucanje po bednim studentskim menzama sa sadašnjim, skoro svakodnevnim banketima. Setio sam se Marxove izreke kako anarhisti začas postanu buržuji.

Dani su tekli i bili veoma jednolični. Dado je slikao na donjem spratu, ja na gornjem (ustupio mi je 150 kvadratnih metara). Pokazao mi je sve znamenitosti, ispričao sve lokalne spletke, ukratko opisao sve susede, sa posebnim akcentom na sesoke idiote. Išli smo antikvaru. Uveče je Dado crtao uz svetlost petrolejke; njegovi su crteži bili slični palačinkama. Objasnio mi je svoj sistem: najpre izabere tip crte;

zatim njom iscrta seriju crteža, drugim tipom drugu seriju itd. Između ostalog uzima motive iz ogromne kolekcije starih razglednica.

Mnogo puta je dobijao posete, imao je najrazličitije prijatelje. U to vreme Dado je čitao Bulatovičevu knjigu *Crveni petao leži prema nebu*. Najomiljeniji Dadov pisac je Ferdinand Ođine, mnogo puta mi je pričao odlomke iz njegovih knjiga. Dado je još u Beogradu ispoljavao interes za mistiku, zbog toga sam mu ja prevodio Martina Buberja.

Jednom, kod smo popravljali automobil kod nekog mehaničara, ispričao mi je ovu anegdota: Kod te pumpe se uvek ustavljaio Braque na putu za Pariz. Tom prilikom bi mehaničar razgovarao sa Braqueovim šoferom. Interesovalo ga je ko je i šta je vlasnik toga rolls-royce. Šofer je odgovorio: „Braque, slikar.“ Mehaničar je to prvom prilikom ispričao Dadu i nije se mogao načuditi tome da čovek slika i da ima novca za rolls-royce. Dado mi je odgovorio: „Svakako, slika jer mu to donosi novac.“ Mene, s mojim puritanskim mentalitetom, ta anegdota je uznemirila. Nisam znao ili je to Dadov cinizam ili sistem koji omogućavao takav mentalitet.

Dado od svoga galeriste dobija mesečnu platu, zato mu mora davati sve svoje slike. To ima određenu preciznost: sigurnost. S druge strane stvara veliku napetost. Preveliku zavisnost od galeriste. To je jedna vrsta svesne komercijalizacije. Nema skoro nikakvog kontakta sa ljudima koji kupuju slike. Pričao mi je o samo jednom primeru

Kad je izgovorim svet će podeliti na one koji su živi i na one koji su bili živi

zoran milić

Jedne treba naučiti da je vole
Jedne treba naučiti da je izgovore

Ko se odrekne sebe može i da je peva
Ako ne ume umetke kad govori

Ako imaš u ustima ovu veliku reč
Videćeš od nje možeš napraviti zakon

Od nje možeš napraviti bitku
Od nje možeš napraviti pticu

Sedećeš pored ptice i gorko ćeš se kajati

Ako imaš u ustima ovu veliku reč
Videćeš zakon može biti u pesmi

Bitka može biti u zakonu
Ptica može leteti po vodi

Ostaćeš bez ptice i gorko ćeš se kajati

potele su neke ptice tetka Ana kako su se devojčice raspadale od stida
NEKI NISU UMELE DA VIDE REKU
napisje se smeja jedan lepi leš
koji je po dnu tražio moje misli

dobro več tetka Ana u mojoj rasturenoj sobi
ušna se upravlja prema tvojoj zabludi
JEDAN PAUK UMIRE NA NITI
O KOJOF JE ČELOG ŽIVOTA PEVAO

ple zvezde zvone kao rosa cvetove se ujedaju tajno i bestidno
nemam nemam oči ja sam obmana
nemam nemam srce ja sam pustinja
PADAM LEPEŠE NEGO DA SAM VOLEO
PEVAO TUŽNIJE NEGO DA SAM PAO
DOBRU več tetka Ana

dobro več tetka Ana
ZAVOLECU NESRECU
TAKO JE VELIKA TA LOPTA
ŠTO MI SE NEGDE RASPRSKAVA

kontakta za sve vreme otkako je u Francuskoj. Pozvao ga je k sebi neki producent sijalica za automobile.

Mnogo sam razgovarao sa Dadom, bio je očarljiv i duhovit. Ali mnogo puta sam se i svadalo s njim. Nije podnosio da se oduševljavam slikarima koji nisu najbolji. Taj čovek, koji je s prezenjem „bah, aristokrat“ otpremio Degasov autoportret u beogradskom muzeju, u tome se pokazao kao pravi aristokrat ukusa.

Rado bih pričao još ponešto o promeni u Dadovom slikarstvu. Dado sada ne grupira elemente slika oko teme nego ih grupira po principu dekoracije. Slika je otko jedan dan autoportret, drugi dan šarobnica, treći dan je puna homunkula. Element više nema asocijativnu, nego dekorativnu vrednost. (Predmeti ne čine metamorfozu po asocijativnim implikacijama, nego jedino po osobinama boje i oblika: modra četvorouglasta kutija danas, izjutera se menja u modri četvorouglasti nos.) Element pri tome uvek sačuva i asocijativnu vrednost, što slici daje posebno bogatstvo. Dado je pre ponekad gradio svoje kompozicije, sada žonglira i žonglira, više puta radikalno menja, sve dok ne dosegne do željenog efekta. Dado je uvek drukcije nikada nije bio apstraktnim slikarstvom, sada u suštini ima prema svojim slikama takav odnos kao prema apstraktnoj slici, samo da kod njega ne nastupaju umesto primarnih geometrijskih ili amebalnih oblika figure i drugi elementi. Uprokos svemu Dado je dete svoga doba.

Onda se vraćam na to što misec. Prilikom sledećeg boravka u Parizu navratio sam k Dadu — i dogodilo se čudo. Dado je uzeo nekoliko platana, koja su ležala oko njega u ateljeu, i uskoro ih pretvorio u prava remek-dela. Kao se to dogodilo ne znam. Kao da je to bila promena kvantiteta u kvalitet. Dado je napravio Dadovog ovladavanja zanatom u novi kvalitet slikarstva. Pokusavajući da razumem, iskrsla je teškoća: ne raspoznajem slike koje je Dado napravio u Beogradu među ovim poslednjim što sam ih video. Dado mi je pokazao samo jednodobnu fotografiju neke slike. Dado je rekao: „Dado je dvadeset bezosnih figura u pećini.“ Zaista je šteta što nisam mogao da sedim tu metamorfozu od slike do slike. I svega što znam, zaključujem sledeće: Dado je nakon poslednje beogradske faze naleteo na neku zapreku (likarov pad) i potom se okrenuo na drugu stranu. Jedino tako objašnjavam veliku promenu u njegovom slikarstvu zapreka? Po meni je to nemogućnost da se deluje u određenim koncepcijama, dok vreme međutim zahteva sasvim drukcije. Dado je u Beogradu započeo i doveo do velike perfekcije u suštini klasičan odnos prema slikarstvu i više nije mogao napred. U suštini je vratio se u vreme od kada od tih najnovijih slika samo jedan *detour*. Sada se je Dado uhvatio s vremenom i rezultat je izuzetan: kao da su razbijeni okovi, slike su počele da dišu. Možda ću time i objasniti velike formate. Klee je na pitanje zašto radi na malom formatu odgovorio da njime vreme sa velike slike jer „narod još nije u stanju“.

Dado svoje slabe slike objašnjava jednostavno time da postoje razdoblja kad čovek slabo slika. To, što se dogodilo tako iznenađeno, nije bilo ništa drugo do povratak k dobrom slikarstvu.

Video sam čudo. On, koji kad je bio u Beogradu nije dozvoljavao nikome da ulazi u njegovu sobu kod radi, sada je dozvoljavao, sedeo sam kod njega koliko god sam hteo i posmatrao ga u poslu.

Sećam se kako je radio na jednom platnu: imalo je ornaž pozadinu — menjao ju je u bele, birao sivu modre tonove. Platno je počelo da živi. Menjao je iz dana u dan, bogatilo, dodavao, menjao, otkidao da se u mutno nejasnoj tekuciini nešto kristalizira. Svakid dan je donosio ponešto novo. Platna, koja su ranije bila dosadna, postala su sada prava avantura gledanja. Uživao sam u otkrivanju novih i novih bogatstava, novih i novih fimesa. Sva vrednost tih dela bila je u njihovoj izvedbi. Faktura je bila kao snažno prefinjen apstraktni ekspresionizam. Platna su bila velika po dimenzijama, potpuna po izvedbi. Pravi praznik za oko.

Bio sam prepun oduševljenja za novu renesansu u Dadovom slikarstvu.

(Prva njegova renesansa bila je povratak k bojama.) Razmišljao sam o njegovoj karijeri. Dado sada ima približno trideset godina. Na početku je nove faze koja ga uključuje u tok savremenog slikarskog razvoja. Njegovo slikarstvo do Pariza bilo je anahronizam — dobro slikarstvo, iskreno doživljeno, ali ipak anahronizam. Fizionomija „novog“ slikarstva još ni izdaleka nije sasvim jasna. Ali ako uzmem pod lupu najnoviju Dadovu fazu, već jasno nazirem određene karakteristike: kompoziciju na osnovu dvodimenzionalne dekorativnosti (dug apstraktnom slikarstvu), jednostavno grupiranje figurinalnih elemenata (zahvaljujući oslobađajućem realizmu) inkorporirano u celini s velikom pažnjom prema fakturi (primat fakture — tažizam, action painting etc.).

Došlo je vreme odlaska. Oprostio sam se od tog normandjskog odnoga gospodina, od tog balkanskog alhemičara. Osetio sam da u nečemu grešim: uprkos svem monizmu, koji ga odbija, Dadova tajna je ljubomomo čuvana toplina.

Putovao sam i bio sav još omamljen Dadovim svetom, njegovim platnima koja su bila kao ožarena suncom. „Svetlost je ona, koja rešava sve“, kaže Dado.

10-74862005

Izgovaranje smrti

10-74863367

Zavoleću nesreću